

**Selvitys järjestöjen varainhankinnan avustamisesta ja tukemisesta valtionavustustoiminnassa
Lausuntopyyntö VN/20209/2021, määräaika 7.2.2023**

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

Selvityksen 2.luvussa viitataan selvitykseen, jonka mukaan järjestöjen julkisen rahoituksen odotetaan vähenevän. Vaikka rahapelitoiminnan tuotoilla rahoitettujen toimintojen rahoitusmallia on uudistettu, ei järjestöjen julkisen rahoituksen tasossa vielä ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Järjestöt ovat resursseiltaan erilaisia, mikä vaikuttaa niiden edellytyksiin kehittää toimintojaan, ml. varainhankintaa. On järjestöjä, joiden rahoitus muodostuu miltei kokonaan valtionavustuksesta. Kysymys sataprosenttisen valtionavustuksen tarpeesta ja siitä, tulisiko avustuksen saajalta edellyttää edes jonkinlaista omavastuusuutta tulee pohdittavaksi. Järjestöjen monimuotoisuus ja niiden tosiasialliset mahdollisuudet saada muuta rahoitusta tulee pohdinnassa ottaa huomioon.

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

Käytännöt vaihtelevat hallinnonaloittain ja hallinnonalan sisällä toimialoittain.

Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustus voi kattaa avustettavan toiminnan kokonaiskustannukset täysimääräisesti vain painavista toimialapoliittisista syistä, jotka tapauskohtaisesti perustellaan avustuspäätöksessä. Avustuksen saajilta edellytetään edes jossakin määrin muuta rahoitusta valtionavustuksen lisäksi. Kuinka paljon sitä edellytetään, vaihtelee avustushaku- tai avustuskohteisesti, toimialojen erityispiirteet huomioiden.

Esim. liikuntaa edistävien järjestöjen avustuksissa on pyritty vähentämään niiden riippuvuutta valtionavustuksista. Järjestöjä on kehoitettu vahvistamaan omaa pääomaansa niin, että kestäisivät yllättäviä taloudellisia muutoksia, suosituksena vähintään kuuden kuukauden kiinteiden kustannusten verran. Valtionavustettujen liikuntaa edistävien järjestöjen toiminnan omavaraisuus on lisääntynyt.

Opetus- ja kulttuuriministeriön yleisavustuksen hyväksyttäviä kustannuksia laskettaessa vähennetään avustettavan toiminnan tuotoista vain edelleen veloitetut kustannukset/läpilaskutuserät, jälleen vuokraamisesta aiheutuneet kustannukset (niiden alijäämä hyväksytään) ja erillisellä avustuksella katetut kustannukset. Lisäksi avustus ei saa yhdessä muiden julkisten tukien kanssa ylittää hyväksyttävien kustannusten määrää. Ministeriön nykyiset yleisavustusehdot eivät siten estä järjestöjä keräämästä varoja, ml. lahjoituksia, toimintansa rahoittamiseksi, sillä ne eivät vähennä myönnettävän avustuksen määrää. Myös lahjoitukset hyväksytään avustuksen omavastuusuuden kattamiseksi. Omavastuusuus voi olla mitä tahansa tuloa, joka voidaan todentaa kirjanpidosta.

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

Varainhankinnalle ei ole yhteistä määritelmää, mutta sillä tarkoitetaan toimintaa, joiden avulla kerätään varoja varsinaisen toiminnan rahoittamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön nykyiset valtionavustusehdot eivät mahdollista varainhankinnan tukemista. Varainhankinnan tukeminen valtionavustuksin ei lähtökohtaisesti ole perusteltua avustuksille asetettujen toimialapoliittisten tavoitteiden näkökulmasta, jotka kytkeytyvät suoraan avustuksen saajan varsinaiseen toimintaan.

Järjestöjen varainhankintaa voidaan tukea esim. viestinnällisin ja verotuksellisin keinoin, kuten selvityksessä todetaan. Varainhankinnan tukeminen valtionavustuksin tulee jatkossakin olla kunkin valtionapuviranomaisen omassa harkintavallassa.

Oletettavaa on, että varainhankinnan kattaminen avustuksilla lisää entisestään järjestöjen raportointivaatimuksia, koska niiden pitää entistä laajemmin osoittaa ja todentaa varainhankinnan kustannusten osuus kirjanpidossa. Myös selvityksessä esitetty huomio siitä, että mahdollisen varainhankinnan avustus kohdistuisi nykyisellään avustujärjestelmien piirissä oleville vakiintuneille järjestöille ja siten osaltaan kasvattaisi järjestöjen eriarvioisuutta, on aiheellinen.

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

Avustusehtojen yhdenmukaistamisvaatimukset ovat ymmärrettäviä, toisaalta on myös peräänkuulutettu hallinnon- ja toimialojen erityispiirteiden ja järjestöjen moninaisuuden huomioon ottamista. Kuten selvityksessä todetaan, valtionapuviranomaisilla on avustusehtojen asettamisessa laaja harkintavalta. Avustusehtojen yhdenmukaistamispyrkimysten yhteydessä tulee pohdittavaksi mistä lähtökohdista yhdenmukaistaminen tehtäisiin.

Kohdassa 6.1.3 esitetty keino rahoittaa yleisavustuksella varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia vastaa opetus- ja kulttuuriministeriön nykyistä käytäntöä, kuten selvityksessä todetaankin, ja on kannatettava.

Järjestön varallisuuden arviointi yhtenä avustusperusteena herättää kysymyksiä siitä, missä menee raja harkinnanvaraisen avustuksen tarpeesta ja millä aikavälillä varallisuuden muutosta tulisi tarkastella. Toimialakohtaiset erityispiirteet sekä viranomaisen hallinnollisen taakan lisääntyminen tulisi ottaa huomioon.

Kohdassa 6.2 tuodaan hyvin esiin ne haasteet, joita varainhankinnan mahdollistaminen valtionavustusrahoituksella tuo.

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

Selvityksen 2. kappaleessa viitataan sosiaali- ja terveysjärjestöjen järjestöbarometriin, jossa on esitetty, että rahoittajilla olisi pyrkimys vaikuttaa järjestöjen sisäisiin asioihin ja toiminnan yksityiskohtiin ja, että valtionavustusten myöntäminen ja kohdentaminen voivat vaikuttaa siihen, minkälaista toimintaa järjestö tekee tai kuinka se muuttaa toimintaansa. Opetus- ja kulttuuriministeriön näkökulmasta autonomiakysymys näyttäytyy eri valossa. Ministeriöllä ei ole tavoiteohjausintressiä yleisavustettujen järjestöjen toiminnan sisältöihin, vaan järjestö päättää itse mitä se tekee, ja yleisavustuksella ministeriö luo ja vahvistaa järjestöjen toimintaedellytyksiä. Avustusmääräraha-harkinnassa ministeriö arvioi sitä, miten järjestö toimii. Tämä arviointi tehdään joko lakisääteisten tai toimialastrategisten kriteerien mukaisesti, jotka koskevat mm. toiminnan laatua, laajuutta, vaikuttavuutta ja vastuullisuutta. Yleisavustuksen kohdentamiseen vaikuttavat valtion talousarvion määrärahan käyttötarkoitus.

On tärkeää käydä säännöllistä, molemminpuolista luottamusta vahvistavaa vuoropuhelua järjestöjen ja valtionapuviranomaisten välillä. Vuoropuhelussa tulee kohdella järjestöjä yhdenvertaisesti.

Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

Valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihanke on tarjonnut rakenteen valtionapuviranomaisten väliselle vuoropuhelulle sekä avustusten myöntäjien ja saajien väliselle vuoropuhelulle. Hankkeen jaostojen ja työryhmien selvitykset tarjoavat virikkeitä ministeriöille hallinnonalakohtaisen valtionavustustoiminnan kehittämiseen.